

TEORETICKÁ KONFERENCE ČS. VOJENSKÝCH HISTORIKŮ

Ve dnech 24.—26. ledna 1972 se konala v Praze konference československých vojenských historiků. Konferenci z podnětu HPS ČSLA připravil Vojenský historický ústav v Praze ve spolupráci s historiky VA AZ Brno a VPF VA AZ Bratislava.

Konference byla svým obsahovým zaměřením oborovou záležitostí československých vojenských historiků. Jejím posláním bylo přispět ke sjednocení československé vojenské historické fronty na základních, ideových, politických a metodologických postulátech marxismu-leninismu. Cíle konference v souladu s jejím posláním spočívaly především:

1. orientovat vojenskohistorickou frontu ČSLA na teoreticky fundované kritické posouzení obsahu a metodologie poválečného vojenskohistorického výzkumu v armádě;

2. vyvodit závěry z minulých revizionistických a pravicově oportunistických deformací v čs. vojenské historické vědě;

3. zpracovat základní teoretická a metodologická východiska a projekty perspektivního rozvoje čs. vojenskohistorického badatelského výzkumu.

Na konferenci byly předneseny tři hlavní referáty:

První referát: „K některým metodologickým problémům vojenskohistorické vědy v našich podmínkách“, přednesl náčelník VHÚ plukovník PhDr. František Herfurt, CSc.

Druhý referát: „Kritické posouzení obsahu a metodologie poválečného vojenskohistorického výzkumu v ČSLA. Závěry a poučení minulých deformací v československé vojenské historické vědě“, přednesl zástupce náčelníka VHÚ podplukovník ing. Miroslav Chuchmák.

Třetí referát: „Zdůvodnění předběžného návrhu projektu vědeckovýzkumné činnosti československých vojenských historiků“, přednesl náčelník Vojenského historického oddělení VHÚ plukovník ing. Ján Lipták.

Částí jednání se zúčastnil i náčelník HPS ČSLA generálmajor PhDr. Václav Horáček. Ve svém vystoupení hovořil o mimořádném významu úlohy vědy v nastávajícím období, v němž budou realizovány závěry XIV. sjezdu KSČ a podrobně propracovány perspektivy dlouhodobého rozvoje společnosti. Dále věnoval pozornost vztahu vědy a politiky, stranickému řízení vědy i požadavkům na morálně politický profil vědeckého pracovníka. V závěru označil úkoly vojenskohistorických pracovníků na úseku ideologické práce v armádě i na veřejnosti v souvislosti s řadou významných výročí a událostí našeho vnitřního i zahraničního odboje, výročí spoje-

ných s osvobozením Československa Sovětskou armádou a s událostmi ze života sovětského lidu, Sovětské armády a ostatních spojeneckých armád.

V průběhu jednání byla velká pozornost věnována především teoretickým a metodologickým otázkám vojenské historické práce. K tomu přispěl bezesporu fakt, že úvodní referát k této problematice nezůstal na obecné rovině, ale že řešil nebo naznačil celé řady teoretických a metodologických problémů vojenské historické vědy.

Jeden okruh problémů, na něž referát zaměřil pozornost, je potřeba ujasňování struktury metodologie vojenské historické vědy. „Strukturálně vzato,“ uvedl plukovník Herfurt, „skládá se metodologie vojenské historické vědy z filosofické, obecně teoretické a speciální části. Základem metodologie vojenské historické vědy je dialektický a historický materialismus a marxisticko-leninské učení o válce a armádě jako součást historického materialismu. Kromě toho zahrnuje metodologie vojenské historické vědy obecně teoretickou část, tj. principy, kategorie a metody jiných věd používaných ve vojenské historické vědě, a speciální část, tj. určitý aparát potřebný k převedení obecných pojmů na podstatné a speciální metody vojenského historického bádání. Tato struktura a obsah dává metodologii vojenské historické vědy možnost přistoupit ze správných marxisticko-leninských pozic k rozpracování předmětu a výchozích teoretických principů své vědy, ke zkoumání zákonů vojenských dějin, k určení a sytematizaci pojmů a kategorií vojenské historické vědy, k objasnění jejího významu a místa v soustavě jak vojenských, tak i historických poznatků a k jejímu sepětí s praxí výstavby ozbrojených sil.“

Druhý okruh problémů, které uvedl referát, se vztahuje k řešení obsahu a struktury historické vědy, určení objektu a předmětu, struktury, funkcí a hranic vojenské historické vědy, určení jejího vztahu k vojenské a historické vědě a k jiným společenským vědám, jejího místa v systému společenských věd, místa a úlohy v ideologickém boji s nepřátelskými ideologiemi, především v oblasti vojenské historie.

Další skupinou metodologických problémů vojenské historické vědy, na něž poukázal soudruh Herfurt, jsou otázky vznikající v procesu poznávání historických jevů. Jde především o tyto problémy:

— analýzu specifiky a možností poznání vojenských historických událostí a faktů;

— problém pravdy a jejího kritéria ve vojenskohistorickém bádání;

— analýzu důležitých pojmů vojenské historické vědy, možnosti a hranice použití pojmového aparátu filosofie, vojenské vědy, obecných dějin a jiných společenských věd pro řešení úkolů vojenskohistorického bádání;

— analýzu procesů ormování principu vojenskohistorického zkoumání;

— analýzu podstaty vojenských historických faktů a jejich gnoseologické úlohy při objektivním osvětlení minulých událostí;

— určení soustavy metod používaných při vojenskohistorickém bádání a objasnění jejich vzájemných vztahů a úlohy procesu poznání;

— objasnění posloupnosti vojenskohistorického bádání a vzájemné souvislosti jeho základních stupňů a forem aj.

Správnost akcentu organizátorů konference na metodologické otázky potvrdil a ještě prohloubil průběh diskuse. Diskutující podtrhovali význam ujasňování teoretických a metodologických otázek pro další práci jako kultivaci nástrojů v oblasti vědecké činnosti (podplukovník Podzemský). Podplukovník Špičák kritizoval dřívější úchylinky ve vztahu metodologie a ideologie a vyjádřil se rovněž mimo jiné ke vztahu stranickosti a vědeckosti a ke vztahu teorie a praxe. Podplukovník Micháček naznačil význam znalosti teoretického a vojenského odkazu klasiků marxismu-leninismu pro zkoumání současných procesů vývoje vojenství, včetně vývoje ČSLA v období vědeckotechnické revoluce a vojenství. Ke vztahu vojenské historické a vojenské vědy podrobně a zasvěceně hovořil generálmajor Matička, který navíc ukázal i potřebu řešit a uplatňovat tento vztah i v oblasti výuky posluchačů ve vojenské akademii. V tomto smyslu zdůraznil především praxeologický význam vojenské historické vědy ve vztahu k vojenské vědě. V obdobném duchu vystoupil i podplukovník Karel Blažek z VA AZ Brno, který zdůraznil mimo jiné význam faktu ve výuce dějin vojenského umění, jeho správného výkladu a kritiku, že fakt se postupně ztrácí z výuky dějin vojenského umění na vojenských školách. K nutnosti dalšího osvětlování pojmů a kategorií pro zkvalitňování výzkumné práce i pro popularizaci výsledků vědy diskutovali podplukovník Macík a podplukovník Kollár z katedry dějin válek a vojenského umění VPF VA AZ Bratislava. K potřebě zkoumat procesy vojenství v širším rámci společenského, ekonomického a vědeckotechnického vývoje se vyjadřovala řada pracovníků VÚH (pod-

plukovník Michňák, dr. Vávra, podplukovník Vegner).

Poměrně málo diskutujících vystupovalo k druhému referátu. Podplukovník Chuchmák ve svém referátu přinesl podrobný rozbor dosavadního vývoje vojenskohistorické vědeckovýzkumné základny, především vývoj Vojenskohistorického ústavu po druhé světové válce, charakteristiku produkce v tomto období i kritiku úchylek, které se v produkci VHÚ objevily. Analýza se jen v nezbytných případech dotýkala dalších historických pracovišť a jejím cílem v podstatě bylo vypořádat se s dosavadními nedostatky a vytvořit předpoklady pro další práci. Z diskutujících se k produkci jiných pracovišť vyjádřil především podplukovník Kubišta, který oceňoval tvořivý přístup katedry dějin vojenského umění na VA AZ a závěry konference vojenských historiků v roce 1956 a kritizoval sborníky HPS z první poloviny šedesátých let, které zpracovala katedra dějin vojenství na bývalé VPA KG. Podplukovník Kubišta rovněž kritizoval, že sovětská vojenská věda je nahražována industriálním vojenstvím a další nedostatky v produkci vojenských historiků. Kriticky i sebekriticky se k produkci katedry dějin vojenství bývalé VPA KG vyjádřil i podplukovník Michálek, náčelník katedry dějin vojenského umění a dějin válek VPF Bratislava. Kritikou memoranda bývalé VPA KG a potřebou rozpracování vojenských doktrín socialistických států, včetně ČSSR se podrobně zabýval podplukovník Kopecký z VHÚ. Větší pozornost věnovali diskutující další perspektivě práce. Především nárys výzkumného projektu československých vojenských historiků obdržela pozvaná pracoviště předem písemně. Plukovník Lipták ve svém referátu rozvedl především některé obsahové a organizační předpoklady a zvláště názory VHÚ na zpracování syntetické práce k historii vojenství v Československu od vzniku státu do současnosti. Diskuse podpořila tento projekt jako úkol, který může integrovat síly vědeckých pracovišť a pomůže růstu dosavadních kádřů a výchově nových kádřů. Zároveň diskuse přinesla k projektu řadu připomínek k upřesnění periodizací jednotlivých etap a prohloubení vojenskoodborné problematiky, dále ke kompetenční stránce věci apod. Diskuse tak ukázala potřebu ještě dalšího zpřesňování projektu a dalších konkrétnějších jednání.

Do diskuse o projektu, stejně tak jako do problematiky celého jednání konference, velmi organicky zapadlo vystoupení dr. Krále, předsedy kolegia historie ČSAV. Dr. Král seznámil účastníky se záměry a programem kolegia v nastávající dlouhodobé perspektivě, v němž chce orientovat historickou frontu především na

- systematické rozvíjení teoretických a filosofických otázek historické vědy;

- vypracování nové syntézy dějin Čechů a Slováků, dějin Československa a především úlohy dělnické třídy v těchto dějinách;

- důkladnější rozpracování moderních dějin;

- vypracování nástinu světových dějin;

- rozvinutí intenzivní práce na dějinách současné epochy a socialistické soustavy;

- organizování integrace výzkumné práce historických pracovišť socialistických zemí;

- přípravu nových vědeckých kádřů;

- potřebu věnovat větší pozornost ideologickým aspektům historické vědy v souladu s tím, jak se těžiště třídního boje přenáší do ideologické oblasti.

Konference nemohla vyřešit všechny naléhavé problémy, které stojí před vojenskou historickou frontou. Bezesporu však byla užitečným zasedáním. Nevyhýbala se palčivým otázkám, nepostupovala jen vyšlapanými cestami a obrátila na kvalifikované věcné rovině pozornost k nejdůležitějším akutálním metodologickým teoretickým, světonázorovým otázkám vojenské historie a k perspektivním dlouhodobým úkolům. Konference současně otevřela prostor pro další pracovní kontakty historických pracovišť naší armády i armád ostatních socialistických zemí, zvláště Sovětské armády. V některých aspektech, zvláště ve vztahu vojenské vědy a vojenské historické vědy, naznačila konference i potřebu a možnost spolupráce vojenských historiků a vojenských vědců. Vojenští vědci mohou hodně přispět k ujasnění dosud otevřených metodologických problémů vzájemných vztahů a styčných ploch obou vědních oborů i při řešení konkrétních výzkumných úkolů.

Všechny referáty a diskusní vystoupení vydá VHÚ v prvních dvou číslech Historie a vojenství v letošním roce.

—am—